

Gemeente van Christus,

Het Loofhuttenfeest is niet alleen verbonden aan de Uittocht uit Egypte en de lange, onzekere tocht door de woestijn die daarop volgde. Het wordt ook gevierd als een oogstfeest, een feest waarop de wijn overvloedig mag vloeien en voor vreugde zorgt.

Er wordt wel van uitgegaan dat Jesaja tijdens zo'n vrolijk feest zijn Lied van de wijngaard heeft gezongen.

Het lied begint poëtisch en argeloos. Maar mondt al snel uit in een bittere aanklacht. Niet tegen het hele volk van Israël, maar tegen de onrechtvaardige leidslieden ervan.

Wat de profeet voor zijn ogen ziet gebeuren, is herkenbaar: een invloedrijke bovenlaag die zich schaamteloos verrijkt ten koste van de arme bevolking. Een steeds wijder en dieper wordende kloof tussen arm en rijk....en dat nog wel in Het Beloofde Land.

Jesaja gaat tekeer tegen deze leidinggevenden, omdat ze de Thora, de spelregels van God die een goed leven in het land van Belofte voor alle mensen mogelijk zouden moeten maken, volledig naar hun eigen hand zetten. Goed bestuur is verworden tot bloedbestuur; rechtsbetrachting is verworden tot rechtsverkrachting.

Als je doorleest in het 5^e hoofdstuk van Jesaja dan kun je zien hoe in 6 "wee-spreuken" dat onrecht concreet gemaakt wordt. "Wee de kapitalisten, wee degenen die alleen maar aan zichzelf denken, aan hun eigen genot, hun buik. En die lak hebben aan de rest." Zo zou je de teneur van die spreuken kunnen samenvatten. "Ze rijgen huis aan huis en akker aan akker", zegt de profeet. **En ze doen dat vanuit de onuitgesproken, want totaal vanzelfsprekende gedachte dat het Heilige Land hun bezit is.** Dat je grond kunt bezitten. Dat je land kunt kopen en verkopen, verhuren en weer afnemen, als iemand de pacht niet meer kan opbrengen. Dan zet je die mensen toch gewoon op straat?! Met land kun je winst maken. En ook met de huizen en andere gebouwen die erop staan. Die kun je ook bezitten.

Nou, zo is het toch? Waar maakt die profeet zich zo druk over? Zo zit onze (!) wereld toch in elkaar? Ja..... alleen is nu in Israël de Goddelijke gedachte opgekomen dat het zó oorspronkelijk en in wezen niet is. Dat het Heilige Land waarin het volk van Israël woont heilig is, **omdat het van God is.** En dat het heilig is, omdat het nu juist aan iedereen een plek wilde bieden waar het goed was om te leven. Vandaar dat het destijds was verdeeld over de twaalf stammen. En zo'n stamgebied weer onderverdeeld over de families. En binnen die families weer verder verdeeld. Een plek onder de zon voor alle mensen.

Maar daar was in de loop der tijd weinig meer van overgebleven. Er gaapte, zoals gezegd, een steeds wijdere en diepere kloof tussen een kleine rijke bovenlaag en een groot arm volk.

Het recht werd niet langer betracht, maar verkracht.

De gelijkenis die Jezus vandaag vertelt, klinkt als een duidelijke echo van dit lied van Jesaja. In ieder geval het begin ervan. Maar hij geeft er wel een heel eigen inkleuring aan, zoals we zullen horen. Tegen wie richt Jezus zich hier? De kerk heeft dat eeuwenlang wel geweten, dacht ze. Met als gevolg dat het Joodse volk er eeuwenlang van geweten hééft. Die wijngaardenier, dat was natuurlijk God, En die onrechtvaardige, eigenmachtige pachters, dat was het Joodse volk, dat God niet alleen teleurstelde, maar uiteindelijk zelfs Zijn zoon had gedood.

Geen wonder dus, dat de wijngaard hen ontnomen werd en dat de erfenis gegeven zou worden aan een volk dat de vruchten wel zou opbrengen: de kerk dus.

Maar opnieuw, net als vorige week met die gelijkenissen van de onvruchtbare vijgenboom en de twee broers die erop uitgestuurd te worden om in de wijngaard te werken, is dat een heilloze uitleg.

Jezus richt zich opnieuw tot dezelfde groep: schriftgeleerden en farizeeën en hogepriesters die daar op het tempelplein tussen de mensen instaan om te luisteren naar wat Jezus allemaal te vertellen heeft. Schriftgeleerden die de huizen van weduwen opeten; tempelhiërarchie die zichzelf verrijkt ten koste van het gewone volk.

Het begin lijkt op het lied dat Jesaja zingt: over met hoeveel zorg een wijngaardenier/landheer zijn wijngaard heeft aangelegd. Maar daarna zegt Jezus: “Toen **verpachtte** hij hem aan wijnbouwers en **ging op reis.**” (33d) “De landheer gaat op reis”. Hij verdwijnt van het toneel.

God lijkt in de afgelopen eeuwen, met name in de afgelopen halve eeuw, steeds meer van het wereldtoneel verdwenen te zijn. Vertrokken naar “het buitenland”. Wie merkt er nog iets van God? Wie denkt Zijn stem te horen? In het vorige liedboek stond een prachtig lied van Muus Jacobse over deze gelijkenis: gezang 61. Het refrein van de eerste twee coupletten gaat zo:

Het land dat wij bewonen / hoort ons alleen.
Wie om de pachtsom komen / zenden wij heen.
God week te lang geleden / uit ons bestaan.
God is in eeuwigheden / op reis gegaan.

En – om het maar eens wat oneerbiedig te zeggen – als de kat van huis is, dansen de muizen op tafel. Voor heel veel mensen is God zo uit beeld verdwenen.

En de muizen die op tafel dansen, denken dat het huis van hen is.

De pachters die de wijngaard zouden moeten bewerken, denken dat de wijngaard van hen is.

En precies in die laatste gedachte komt de gelijkenis ineens heel dicht bij ons zelf. Veel dichterbij dan ons lief is.

Helemaal in het begin van de Thora, in het begin van het boek Genesis, kun je lezen hoe alles wat er is, uit Gods hand is ontstaan. En dan, als alles in zekere zin klaar is, “...brengt God de mens in de tuin van Eden, **om die te bewerken en erover te waken.**” (2:15).

Het land waarin Israël kwam te wonen, was en is van de Allerhoogste zelf! Hij geeft het zijn volk in pacht: om het te bewerken en erover te waken. Om te genieten van de melk en de honing die het opbrengt. Van het graan en de druiven, van de vruchten waarin alle mensen mogen delen.

Het is dan ook Godgeklaagd als dat verwordt tot een samenleving waarin een kleine bovenlaag zwelgt in overvloed en het merendeel leeft in armoede en gebrek.

Hetzelfde geldt uiteraard voor de wereld waarin wij wonen: die is van de Allerhoogste. Aan ons toevertrouwd, in pacht.

Het is niet ons eigendom. Het is in heel wezenlijke zin niet “onze wereld”.

Deze aarde is niet van ons. Toch? We zingen het zo graag, dat prachtige lied 978:

Aan U behoort, o Heer der Heren, / de aarde met haar wel en wee....

Maar het is de vraag of we altijd beseffen wát we eigenlijk zingen. Dat de aarde niet aan ons behoort. Maar aan God.

Hetzelfde kan dan gezegd worden van “ons land”. Het zal ongetwijfeld voor ons allemaal wel zo voelen: dat Nederland óns land is. En in misschien nog wel sterkere mate: dat Friesland ons Heitelân is.

Maar het is niet van ons. Het is ons toevertrouwd. En we hebben ongelooflijk veel geluk: dat precies dit stukje van de schepping aan ons is toevertrouwd. En niet een sloppenwijk in Mumbai. Of een dorpje in Afrika waar El Shabab huishoudt.

Nog dichterbij: ons dorp is niet van ons.....het huis waarin we wonen is niet van ons. Het is ons allemaal toevertrouwd. Als een geschenk en een opdracht ineen. Om het te gebruiken als mogelijkheden/middelen om deze schepping te behoeden en te bewaren. Anderen daarin te laten delen. Heel deze schepping als een geschenk om in alle eerbied (!) mee om te gaan.

Maar het is niet van ons.

Dit besef staat zó haaks op onze gewoonlijke beleving dat je het als een soort Copernicaanse wending kunt zien. Copernicus ontdekte dat de zon niet om de aarde draait, maar andersom. Werd voor gek verklaard en verketterd door de Kerk. Die dacht en bleef volhouden dat de aarde en de mens centraal stonden in het heelal.

Hier gebeurt iets soortgelijks: een totale ommekeer in hoe je naar de aarde kijkt: die is niet van de mensen, die is van God. Heilige schepping, waarop wij mogen leven. Heilig, omdat ie van God is, maar dit besef dringt niet meer tot ons mensen door. Met alle ellende van dien!

Het is een van de indrukwekkendste teksten die ik ken: de toespraak van opperhoofd Seattle In 1854 probeert gouverneur Stevens een verdrag te sluiten met de Dwamish-indianen in Noord Amerika. De regering wil hun land kopen en de indianen onderbrengen in een reservaat. De toespraak van hun opperhoofd, chieft Seattle, is wereldberoemd geworden. Een zeer lange redevoering, die je op het internet terug kunt vinden. Ik citeer er een paar kleine stukjes uit:

Hoe kan men de hemel kopen of verkopen? Of het water, of het land? Het idee is ons vreemd. Als wij de puurheid van de lucht en de schittering van het water niet bezitten, hoe kunt u het dan van ons kopen?

..... Alles op deze aarde is heilig voor mijn volk. Het sap dat in de boom opstijgt is als het bloed dat door onze aderen stroomt. Elke dennennaald die glinstert in de zon, elke rivieroever, elke nevel in de donkere bossen, elke open weide, elk gonzend insect.....

Alles hangt met alles samen. Wat er gebeurt met de aarde, gebeurt met de zonen en dochters van de aarde. De mens heeft het web van het leven niet geweven. Hij is slechts een draad ervan.

Wat hij met het web doet, doet hij met zichzelf.

Dichterbij huis, in onze Christelijke traditie, vind je dezelfde beleving in het bekende Zonnelied van Franciscus van Assisi. Mooi om Mirjam daar vandaag een paar coupletten van te horen zingen, want het is vandaag de gedenkdag van deze heilige, die niet alleen bekend is geworden vanwege zijn dierenliefde, maar ook vanwege dat prachtige lied dat hij heeft geschreven. Daarin bezingt hij al die verschillende elementen van de schepping in wie hij broeders en zusters herkent: broeder zon en zuster maan, broeder wind en zuster water en broeder vuur.... Om dan in dat 8^e couplet te zingen:

Geloofd om Moeder aarde, Heer / ons leven staat in haar beheer.

Zij geeft ons vruchten zonder tal / en bonte bloemen overal.

De liederen van Jesaja en Franciscus, de woorden van Jezus en Chieft Seattle proberen allemaal op hun eigen manier bij ons vandaag iets wakker te zingen van die diepe eerbied voor de schepping, die aan ons is toevertrouwd. Van het besef dat alles wat we denken te bezitten, ons in pacht gegeven is door de Eigenaar. Maar we lijken het te zijn vergeten. Het land dat wij bewonen hoort ons alleen.

Wanneer nu de eigenaar van de Wereldwijde Wijngaard komt, wat zal Hij dan met de wijnbouwers doen?

Amen.